

УДК 028.01-057.875

Оксана Гавеля,
кандидат педагогічних наук, доцент,
професор кафедри суспільних наук,
докторант НАККІМ

Культурологічний аналіз читацьких інтересів обдарованої молоді вищих навчальних закладів України

У статті наведено результати соціологічного аналізу читацьких інтересів обдарованої молоді вищих навчальних закладів України. Автором поглиблено досліджуються художні та наукові потреби сучасної студентської молоді. На конкретних прикладах здійснено культурологічний аналіз їхніх читацьких інтересів.

Ключові слова: культурологічний та соціологічний аналіз читацьких інтересів, художні та наукові потреби, розвиток здібностей обдарованої молоді.

Розвиток сучасної вищої освіти свідчить про існування у світовій практиці досить успішних стратегій, спрямованих на оптимальне управління розвитком творчих здібностей обдарованої студентської молоді. Для здійснення її професійно-творчої підготовки на початку XIX ст. Комісією Конгресу США було запропоновано застосовувати в процесі навчання можливості Інтернету [4]. У доповіді Всесвітнього банку за 2003 р. йшлося про необхідність сприяння розвитку в усіх країнах світу суспільств, що базуються на знаннях.

Варто зазначити, що російські вчені здійснюють в цьому напрямі активні пошуки, пов'язані з проблемою індустріалізації економіки Росії. Зокрема, I Міжнародну конференцію, що проходила у м. Самара 1—3 жовтня 2000 р., було присвячено проблемі підтримки обдарованої особистості. Це дало змогу її учасникам розробити концепцію, що визначила стратегію оптимального управління розвитком наукових здібностей обдарованої особистості в інформаційному суспільстві [1].

У 2003 р. російськими вченими С. Пиявським, В. Кагерманьяном, Н. Марковою було визначено систему пошуку, розвитку, підтримки і професійно-творчої підготовки обдарованої молоді та закріплення її в регіональній інфраструктурі науково-дослідницької діяльності [2]. Зокрема, С. Пиявський звернув особливу увагу на активний розвиток молодіжного інтернет-товариства вищих навчальних закладів, що сприяє оптимальному розвитку творчих здібностей обдарованої особистості в умовах інформаційного суспільства [6]. У 2005 р. російським вченим Т. Ібрагімовим розроблено експертну систему розвитку наукових здібностей молодих дослідників [7].

У 2008 р. творчим колективом українських дослідників (у рамках роботи Всеукраїнської молодіжної громадської організації "Спілка обдарованої молоді") було здійснено оцінку сучасного стану та розповсюдження перспективного досвіду роботи з обдарованою молоддю в регіонах України [8].

Водночас перед українськими вченими постає стратегічне завдання оптимізації розвитку здібностей обдарованої особистості в умовах інформаційного суспільства. У контексті впливу глобалізаційних процесів на розвиток української культури особливого значення набуває оптимальне використання інтелектуального і культурного потенціалу обдарованої особистості, формування у неї культури читання, визначення позитивного ставлення до національних і загальнолюдських цінностей.

Для здійснення культурологічного аналізу читацьких інтересів обдарованої студентської молоді автором статті було передбачено проведення конкретного соціологічного дослідження, що увібрало анкетування та усне опитування талановитої студентської молоді в низці вищих навчальних закладів України. У процесі роботи також активно застосовувався метод бесіди. Такий методологічний підхід уможливив здійснення поглибленого культурологічного аналізу читацьких інтересів студентської молоді, виявлення особистого ставлення респондентів до національних і загальнолюдських цінностей, відстеження тенденцій, які свідчать про трансформацію культурних цінностей обдарованої особистості.

В анкетуванні та бесідах брали участь обдаровані студенти Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Київського національного університету культури і мистецтв, Київського приватного інституту екранних мистецтв, Київського університету ринкових відносин, Київського славістичного університету, Української академії бізнесу та підприємництва, Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут", Київського національного університету технологій та дизайну, Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського, Київського національного університету театру, кіно, телебачення імені І. К. Карпенка-Карого, Київської муніципальної академії естрадного та циркового мистецтва, Київського інституту музики імені Р. М. Глієра, Київського обласного училища культури, Артемівського музичного училища імені І. Карабіца, Дзержинського, Маріупольського та Херсонського музичних училищ, Северодонецького обласного музичного училища імені С. С. Прокоф'єва, Ніжинського училища культури і мистецтв імені Марії Заньковецької, Чернівецького обласного училища мистецтв імені С. Воробкевича, Запорізького музичного училища імені П. І. Майбороди, Луганського обласного коледжу культури і мистецтв.

Автор статті виходила з того, що обдарована студентська молодь має володіти не тільки відповідним обсягом знань та інформації з літератури, а й певними навичками з її оцінки, аналізу, систематизації, вмінням застосовувати знання з прочитаного на практиці. Все це є невід'ємною складовою такого об'ємного поняття як читацька культура.

Питання анкети були упорядковані таким чином, щоб одержати з відповідей дані про читацькі інтереси, світогляд,

смаки та потреби молодих людей, їхнє прагнення до участі у літературній діяльності. У ході бесід складалося чіткіше уявлення про рівень читацької культури досліджуваних нами респондентів. Нагромадження соціологічних даних, що стосуються читацьких інтересів обдарованої молоді у галузі світової та національної літератури, спрямовувалося на здійснення теоретико-методологічного аналізу структури їхніх власних культурних інтересів, потреб та цінностей.

Для виявлення серед студентської молоді категорії обдарованих респондентів, які в подальшому дослідженні мали скласти основу соціологічних страт, нами проводилося вибіркоче тестування студентської молоді, що навчається у вищих навчальних закладах України. Варто зазначити, що на сьогодні у світовій практиці психологи поділяють учнівську та студентську молоддь на чотири категорії, відповідно до її розумових здібностей (коефіцієнт інтелекту — IQ). Відповідно до таких вимог, обдаровані студенти визначалися нами за високими показниками рівня IQ — 110 балів і вище. До категорії обдарованих студентів було віднесено незвичайних (120—139 IQ) і особливо обдарованих (140 і більше IQ).

У дослідженні також враховувалося, що обдарованою чи талановитою можна вважати молодь, яка, за оцінкою досвідчених спеціалістів, у міру видатних здібностей демонструє високі досягнення в одній чи кількох сферах: інтелектуальній, академічних досягнень; творчого чи продуктивного мислення, спілкування й лідерства, художній діяльності, сфері руху. Зважаючи на це, у вибіркочому дослідженні за основу також бралися оцінки кураторів окремих студентських груп. Їм надавалося право визначити тих обдарованих студентів, які мають високі показники академічної успішності, значні досягнення із обраної ними спеціальності, є лауреатами та переможцями різноманітних творчих і наукових конкурсів тощо.

Водночас автор статті виходить з того, що обдарована особистість має випереджувальні темпи психічного розвитку, що дає їй змогу вибірково й активно взаємодіяти зі світом культури, здійснюючи на нього перетворюючий вплив. Враховуючи цей факт, важливе місце у дослідженні відведено вивченню творчого доробку тих студентів, які мають досвід самостійної літературної діяльності.

Вивчення читацьких інтересів обдарованої студентської молоді відбувалося із залученням різних категорій респондентів відповідно до основних напрямів діяльності вищих навчальних закладів, у яких вони навчаються.

Першу категорію опитуваних умовно було віднесено до "гуманітаріїв". На запитання "Які предмети Вам найбільше подобаються?" 37% респондентів відповіли, що гуманітарні. Друга категорія обдарованих студентів — "митці". Серед цих респондентів 32% віддали перевагу предметам художньо-мистецького циклу, таким як фортепіано, вокал, хорове диригування, образотворче мистецтво, хореографія, дизайн тощо.

Третю категорію становили "економісти та правознавці" (серед них 7% віддали перевагу предметам економічного і 5% правознавчого циклу), а четверту категорію — "природники-науковці", 19% яких назвали предмети природничо-наукового циклу: фізика, математика, хімія тощо.

41,1% респондентів-"гуманітаріїв", відповідаючи на запитання анкети "Яким книжковим виданням Ви віддаєте перевагу?", назвали художню літературу, 17% — літературу з мистецтва, мистецтвознавства, 11,1% — з освіти, 7% — науково-популярні видання, 5,3% — соціально-економічну літературу, 3,2% — релігійну, 3,1% — підручники та навчальну літературу, 2,6% — природничо-наукову літературу, 2% — філософську, 2,2% — літературу з культурології, 2,1% — політичну, 1,5% — технічну, 0,95% — літературу з образотворчого мистецтва, 0,85% — з психології.

На запитання "Яким жанрам та тематиці Ви віддаєте перевагу у книжковій літературі?" "гуманітарії" відповіли, що їх найбільше цікавить класика (14,6%), поезія (9,2%), історичний роман (8,7%), реалістична повість (7,3%), сучасна проза (6,8%). 6,5% респондентів люблять пригоди, 6,4% — фантастику та фентезі, 5,5% — віддають перевагу сучасному роману, 5% — драматургії, 4,6% респондентів захоплюються детективами. У читанні 3,7% респондентів домінують книги зі спеціальності, історичні — у 3,3%, у 3,2% — на релігійну тематику, 3,1% люблять читати політичні романи, 2,9% респондентів — жахи і містику, 2,5% — мелодраму (жіночий роман). Виданнями з виховання дітей цікавляться 1,2% респондентів, книгами про секс — 1,1%, за інтересами (видання з садівництва, домоводства, кулінарії тощо) — 1%, книгами комедійного жанру — 1%, з астрології — 0,9%, з психології — 0,85%, з езотерики — 0,65%.

42,2% опитуваних, віднесених до категорії "митці", відповідаючи на запитання анкети "Яким книжковим виданням Ви віддаєте перевагу?", назвали художню літературу, 19% — літературу з мистецтва, мистецтвознавства, 9,7% — з образотворчого мистецтва, 7,2% — релігійну, 7,1% — з психології, 4% — філософську, 3,2% — з культурології, 1,8% — підручники та навчальну літературу, 1,3% — літературу з освіти, 1,2% — науково-популярні видання, 1,1% — політичну літературу, 0,9% — соціально-економічну, 0,8% — природничо-наукову літературу, 0,5% — технічну літературу.

На запитання "Яким жанрам та тематиці Ви віддаєте перевагу у книжковій літературі?" "митці" відповіли, що їх найбільше цікавить класика (24,6%) та сучасна проза (11,8%). Поезією захоплюються 9,5% респондентів, історичним романом — 6,6%, сучасним романом — 6,3%, а 5,8% — детективами. У структурі читання 5,5% цієї категорії респондентів домінує реалістична повість, пригоди — у 5,4%, фантастика та фентезі — 4,4%, книги комедійного жанру — 4,2%, драматургія — 3,8%. Видання із спеціальності цікавлять 2,7% респондентів, історичні — 2,3%, релігійні — 1,1%, політичний роман — 1%. 0,9% опитуваних люблять читати жахи і містику, 0,8% — мелодраму (жіночий роман). Книгами з виховання дітей цікавляться 0,7% респондентів, про секс — 0,7%, за інтересами (видання з садівництва, домоводства, кулінарії тощо) — 0,6%, з астрології — 0,6%, з психології — 0,5%, з езотерики — 0,2%.

34% респондентів, віднесених до категорії "економісти та правознавці", відповідаючи на запитання анкети "Яким книжковим виданням Ви віддаєте перевагу?", назвали художню літературу, 25,7% — соціально-економічну, 10% — природничо-наукову, 9% — філософську, 6,2% — політичну, 5,8% — науково-популярні видання, 3% — підручники та навчальну літературу, 2,1% — релігійну літературу, 2% — з мистецтва, мистецтвознавства, 1% — літературу з культурології, 0,5% — з освіти, 0,3% — технічну, 0,2% — з образотворчого мистецтва, 0,2% — з психології.

А ось як розділилися смаки цієї групи читачів за жанрами та тематикою: найбільше цікавить поезія — 15,7%, класика — 13,6%, драматургія — 10%, історичний роман — 6,7%. 6,4% респондентів люблять читати жахи і містику, 5,5% — сучасну прозу, 4,1% — реалістичну повість, 4,8% захоплюються фантастикою та фентезі, 4,6% — детективами, 3,5% — пригодами. Книгам зі спеціальності віддають перевагу 3,5% респондентів, комедійному жанру — 3,4%, історичному роману — 3,1%, політичному — 2,7%. Релігійна тематика цікавить 3% опитуваних, 1,4% віддають перевагу сучасному роману, 1,3% — мелодрам (жіночий роман). Книгами про секс цікавляться 2% респондентів, з виховання дітей — 1,2%. Книгами за інтересами — 1%, з астрології — 0,1%, з психології — 2%, езотерики — 0,4%.

49,6% респондентів-"природників-науковців" серед пріоритетних книжкових видань назвали природничо-наукову літературу, 11,7% — художню, 9,5% — технічну, 7,1% — підручники та навчальну літературу, 5,1% — політичну літературу, 5% — науково-популярну, 2,8% — філософську, 2,3% — літературу з мистецтва, мистецтвознавства, 2% — з освіти, 1,9% — соціально-економічну, 1,1% — релігійну, 0,8% — літературу з культурології, 0,6% — літературу з образотворчого мистецтва, 0,5% — із психології.

Щодо жанрів та тематики книжкової продукції найбільшою популярністю у читачів цієї категорії користуються книги із спеціальності — 39,7% респондентів, історичні — 8,3%, класика — 7,4%, поезія — 5,2%, історичний роман — 5,1%, реалістична повість — 4,7%, політичний роман — 4,1%, сучасна проза — 3,7%. 3,4% опитуваних люблять пригоди, 3,3% — фантастику та фентезі, 2,4% віддають перевагу сучасному роману, 2,2% — драматургії, 2,1% — виданням комедійного жанру, 2% — з астрології, 1,7% — з психології, 1,4% захоплюються детективами, 1,1% — релігійною тематикою, 0,9% респондентів люблять читати жахи і містику, 0,5% — мелодраму (жіночий роман). Виданнями з виховання дітей цікавиться 0,4%, книгами про секс — 0,2%, виданнями за інтересами — 0,2%.

Список використаної літератури

1. *Одаренность: рабочая концепция* // Материалы I Международной конференции (Самара, 1—3 октября, 2000.). — М., 2002. — С. 143—150.
2. *Пиявский С. А.* Система поиска, развития, поддержки и профессионально-творческой подготовки одаренной молодежи и закрепления ее в региональной инфраструктуре научно-исследовательской деятельности / С. А. Пиявский, В. С. Кагерманьян, Н. А. Маркова // Аналитические обзоры по основным направлениям развития высшего образования. — Вып. 9. — М., 2003. — 60 с.
3. *Культурна спадщина людства: збереження та використання* : навч. посіб. / В. І. Акуленко [та ін.]. — Львів : [б. в.], 2002. — 160 с.
4. *Мощь* Интернета для обучения / Доклад Комиссии Конгресса США, 2000 г. = The power of the Internet for learning: moving from promise to practice, Report of the Web-based Education Commission. — Washington DC, December 2000.
5. *Основи законодавства України про культуру* // Відомості Верховної Ради. — 1992. — № 21. — С. 294.
6. *Пиявский С. А.* Вузовское молодежное интернет-сообщество / С. А. Пиявский // Вестник высшей школы. — № 8. — 2003. — С. 24—29.
7. *Ибрагимов Т. М.* Экспертная система развития научных способностей молодых исследователей / Т. М. Ибрагимов // Математическое моделирование информационных процессов и систем в науке, технике и образовании : межвуз. сб. науч. тр. — Самара, 2005. — С. 200—202.
8. *Терепищій С. О.* Обдарована молодь України: оцінка сучасного стану та поширення перспективного досвіду роботи з обдарованою молоддю в регіонах України / Терепищій С. О. [та ін.]. — К. : [б. в.], 2008. — 155 с.
9. *Формирование общества, основанного на знаниях. Новые задачи высшей школы* : доклад Всемирного банка / [пер.: Сальников А.]. — М. : Весь мир, 2003. — 199 с.

В статье приведены результаты социологического анализа читательских интересов одаренной молодежи высших учебных заведений Украины. Автором углубленно исследуются художественные и научные нужды современной студенческой молодежи. На конкретных примерах проведен культурологический анализ их читательских интересов.

This article's illustrating a preferences of young student readers from Ukrainian universities according to sociological analysis. The author's deeply researching literature needs of the contemporary students. Based on solid examples article provides cultural analysis of their literature interests.

(Далі буде)

Надійшла в редакцію 6 грудня 2011 року